

цільовим призначенням, втілювати заплановані завдання згідно з планом економічного розвитку, а також прогнозувати показники майбутніх періодів виробництва.

Отже, оцінювання ефективності менеджменту проводять за показниками оптимальності системи управління, які характеризують ступінь використання потенціальних можливостей суб'єктів господарювання, продуктивність управлінської праці, коефіцієнтом, який характеризує співвідношення між ростом обсягів виробництва сільськогосподарської продукції і витратами на управління, а також економічність апарату управління.

Водночас, менеджмент – це одна із важливих систем, яка представляє одне ціле взаємопов'язаних і взаємозалежних ефективно функціонуючих процесів в конкретних галузях сільськогосподарського виробництва.

Література

1. Пестун І.В. Визначення ефективності управління аптечними підприємствами з використанням інтегральної шкали оцінювання / І.В. Пестун, З.М. Мушко // Управління, економіка та забезпечення якості в фармації. – 2011. – № 5(19). – С. 30-36.
2. Завадський Й.С. Менеджмент : підручник [для студ. ВНЗ] / Й.С. Завадський. – У 2-ох т. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2002. – Т. 2. – 640 с.
3. Завадський Й.С. Управління сільськогосподарським виробництвом у системі АПК : підручник / Й.С. Завадський. – К. : Вид-во "Вища шк.", 1992. – 367 с.
4. Мельник П.П. Системний підхід в екологічному менеджменті агроєкосистем / П.П. Мельник, О.І. Дребот // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.11. – С. 70-74.
5. Мельник П.П. Упровадження екологічного менеджменту й аудиту в аграрне виробництво / П.П. Мельник // Наукові праці МАУП / редкол.: В.Б. Захожай (гол. ред.) та ін. – К. : Вид-во МАУП, 2010. – Вип. 1(24). – С. 35-40. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://elitarium.ru>
6. Бондар В.В. Управління продуктивністю сільськогосподарського підприємства // Проблеми забезпечення дохідності агропромислового виробництва в Україні в постіндустріальний період : матер. Десятих річних зборів Всеукр. конгр. вчен. економістів –аграрних, Київ, 10-11 квіт. 2008 р. / редкол.: П.Т. Саблук та ін. – К. : Вид-во ННЦ "ІАЕ", 2008. – 618 с.

Мельник П.П. Определение эффективности менеджмента в природопользовании агроэкосистем

Освещена оценка эффективности системы менеджмента и его значение в сельскохозяйственном производстве. Рассмотрены отдельные критерии сравнений. Приведены наиболее весомые показатели оценки эффективности менеджмента на основании затрат и полученного дохода. Осуществлен анализ неудачных управленческих решений, которые противоречат закону наименьших и негативно влияют на эффективность системы менеджмента.

Ключевые слова: менеджмент, эффективность, показатели, оценка, система, критерии.

Melnik P.P. The determination of management effectiveness in natural use of ecosystems

The effectiveness of management system and its role in agriculture are shown in the article. Some of the evaluation criteria were described. The main parameters of management effectiveness are revealed. The analyzes of the law of the smallest that influence negatively the effectiveness of management systems.

Keywords: management, effectiveness, parameters, evaluation, system, criteria.

УДК 504.064

Проф. Г.С. Шевченко, д-р екон. наук;
ст. викл. С.Г. Шевченко, канд. екон. наук;
аспір. У.В. Павлюк – НЛТУ України, м. Львів

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ВІТЧИЗНЯНИХ МЕБЛЕВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розглянуто особливості діяльності меблевої галузі на прикладі підприємств Львівської області. Представлено залежність ефективності підприємств від умов ринку і особливостей впливу імпорту у прикордонній зоні. Проаналізовано потенційні екологічні загрози регіону, пов'язані з розвитком меблевих виробництв.

Ключові слова: стратегія підприємства, ефективність, природоохоронні заходи, конкурентоспроможність.

Ринок диктує вимоги підприємствам щодо збільшення потужностей, а це, своєю чергою, не може не торкатись питань регіону та екологічних проблем. Істотне зростання пропозиції імпортової меблевої продукції, яка надходить в Україну із 72 країн світу, актуалізує проблему покращення якості виготовлюваної продукції, вибору оптимальних цінових стратегій, що посилює динаміку фінансових результатів маркетингової діяльності [1, с. 7].

Жорсткі умови функціонування меблевих підприємств, до яких спонукає ринковий механізм та інструменти регуляторної політики держави, ставлять підвищені вимоги щодо забезпечення їх конкурентоспроможності в європейському економічному просторі. Мірою пристосування підприємства до умов конкуренції є рівень його стратегічного потенціалу та здатність управління змінами відповідно до поставлених цілей – соціально-економічних, фінансових, маркетингових тощо.

Загалом рівень ефективності підприємства виступає як регіональна просторова еколого-економічна система в умовах сталого розвитку, ефект від реалізації та впровадження якої проявляється в різних видах і сферах діяльності підприємства (виробничо-господарській, фінансовій, екологічній, інноваційно-інвестиційній). Стан стратегічного потенціалу підприємства залежить від якості взаємодії між силами конкурентного оточення та технологічним і організаційним рівнями фірми. У великих фірмах можна виділити три головні рівні управління, які утворюють вертикальну структуру.

Вирішення проблеми потребує вдосконалення системи управління. До найбільш важливих функцій тактичного рівня управління належить реалізація цілей топ-менеджменту за відповідного їх ресурсного забезпечення. При цьому вибір раціонального варіанта часто обтяженим суб'єктивною орієнтацією керівництва і не завжди є оптимальним з погляду довгострокових інтересів фірми.

Будь-яке підприємство є частиною ланцюга створення доданої вартості для клієнтів, тому воно повинно бути взаємопов'язаним з інтересами як постачальників, так і покупців і потребує постійного перегляду функцій і виконуваних завдань: реорганізації існуючих кризових бізнес-систем і процесів з метою мінімізації числа виконуваних функцій через їх передачу партнерам, зниження тривалості циклу і зменшення витрат з одночасним підвищенням гнучкості виробничої системи і якості продукту.

Незважаючи на низку природоохоронних заходів, екологічна ситуація у Львові залишається напруженою. У 2010 р. інспекційні служби Державного управління охорони навколишнього природного середовища у Львівській області зареєстрували 52 підприємства, які забруднювали довкілля, не маючи відповідних дозволів і не сплачуючи до охоронних фондів певних відрахувань; накладено 219 тис. штрафів за порушення екологічних норм на суму 268 тис. грн; за вимогою інспекційних служб управління свою діяльність припинив 21 об'єкт підприємництва¹.

У 2009 р. збір за забруднення навколишнього природного середовища по Львівській області становив вже 26,07 млн грн, а адміністративні штрафи – 37,7 тис. грн². Відтак, потрібно спрямувати невеликий обсяг енергії-грошей на вирішення головних проблем (у 2009 р. на екологічні потреби було виділено всього лише 10 млн грн). На офіційному рівні ці проблеми визначено, однак ми вважаємо, що необхідно провести і власний незалежний аналіз екологічних проблем Львівщини. У нових умовах ХХІ ст. істотно зросла значущість прав власності та виконання контрактних зобов'язань, спрямованих на реалізацію цілей економічного розвитку.

Добре відрегульовані й гарантовані права власності, а також юридично захищені й виконувані контрактні зобов'язання між учасниками трансакцій є основою ринкової економіки. Якщо юридична система країни не забезпечує захисту індивідуальних прав на володіння основними факторами (земля, праця, капітал), тоді права власності й контракти за трансакціями стають предметом нападів з боку чиновників та політиків. Як наслідок, автоматично підвищується вартість трансакцій, а економічна активність виявляється мало-ефективною і навіть високоризиковою за нестабільної фінансово-політичної ситуації в країні. Для прикладу, яскравим відображенням інфляційних процесів в Україні є зміна облікової ставки НБУ. Протягом 2007-2009 рр. вона значно змінювалась.

Це негативно позначилося на фінансових результатах від операційної діяльності з виробництва деревини і виробів з дерева, які є значно нижчими, ніж для промисловості: у 2009 р. збитковість операційної діяльності становила 1,3 % (для промисловості – рентабельність – 2,6 %). У подібному середовищі не виникає стимулу для інвестування капіталу в процес розширеного відтворення, а єдиною прийнятною сферою активності є спекулятивна діяльність, де вкладені кошти можна без побоювань і легко перенести в іншу інвестиційну програму.

У таких умовах реалізація великомасштабних програм і проектів можлива лише під гарантії держави (наприклад, шляхом створення СП за участі держави, на яку бізнес перекладає ризики) та в разі суворого регулювання імпорту. Економічна діяльність неминуче переміщується в тіньову сферу, стає

¹ 2010 р. на Львівщині у цьому сенсі можна вважати змарнованим [Електронний ресурс]. – Доступний за postup.brama.com/usual.php?what=54376

² Витрати на охорону навколишнього природного середовища та екологічні платежі у Львівській області у 2009 р. Головне управління статистики у Львівській області. Експрес-випуск № 143 від 14.05.2010. [Електронний ресурс]. – Доступний за www.stat.lviv.ua

маломасштабною, а корупція чиновників – загальноприйнятою практикою. Оцінка економічної і суспільної ефективності кожної фірми залежить від економічної і суспільно-політичної системи, в якій ця фірма функціонує.

Поняття "витрат використаних засобів" набуває цілком відмінне значення залежно від того, чи підприємство бере на себе (частково або повністю) відповідальність за зовнішні ефекти (externalities, spill-over cost), а також чи несе витрати, пов'язані із вилученням цих ефектів. У кожній країні уряди диференційовано підходять до вирішення питання про те, якою мірою витрати, пов'язані із забрудненням природного середовища, погіршенням здоров'я працівників, покращенням умов праці, із дослідженнями та інноваційним розвитком, підготовкою працівників, – мають покриватися самим підприємством.

Рентабельність підприємства є результатом вибору альтернативних рішень, здійснених суспільством, в рамках якого діє підприємство. Вибори стосуються суспільних обмежень і зобов'язань, що накладаються на конкурентні підприємства, які часто проводять маркетингову діяльність у різних країнах, адже підприємство, яке діє рентабельно у цьому суспільному оточенні, не буде економічно продуктивним у правових рамках іншої держави. Крім того, необґрунтовані стратегічні вироби промислових підприємств, зокрема і меблевих, і їх адміністративні прорахунки можуть бути наслідком недооцінки відносної ефективності трьох різних ринків:

- меблевого ринку та послуг, які пропонуються підприємством;
- ринку капіталів, який слугує або має слугувати підприємству для фінансування економічного зростання;
- ринку постачальників послуг і технологій, а також ринку людських засобів, до якого звертається підприємство, щоб задіяти у виробництво потрібний йому кваліфікований і спеціалізований персонал.

Ці три ринки не завжди є ефективними і повністю визначеними вільною конкуренцією – грою пропозиції і попиту.

Стратегія підприємства набуває особливого значення залежно від суспільно-політичних, правових і економічних обмежень, в яких функціонує підприємство, а у разі загострення міжнародної конкуренції істотно змінюються моделі поведінки основних гравців бізнесу, які здебільшого займають високий рівень економічної влади і мають фінансову підтримку урядових структур у процесі експорту своєї продукції. На меблевому ринку, як свідчить статистика, за 11 місяців 2009 р. оборот зовнішньої торгівлі товарами деревообробної промисловості досяг 774 млн дол. і зріс за 2008-2009 рр. на 30 %. З виробництва меблів сальдо зовнішньоторговельного обороту є позитивним і становить 18 млн дол. США [2, с. 6]

Необхідність пристосування до ринкової ситуації виникає, коли появляються відхилення від рівноваги на споживчому та іноземному ринках, тоді між надлишками пропозицій на споживчому ринку і надлишками експорту на іноземному ринку виступає від'ємний зворотний зв'язок, бо надлишки пропозицій впливають позитивно на надлишки експорту, а надлишки експорту – від'ємну на надлишки пропозицій. Протилежне співвідношення від'ємного зворотного зв'язку виникає між надлишками пропозицій і надлишками імпорту.

У Львівській області, зокрема внаслідок діяльності меблевих підприємств, продовжується тенденція нагромадження твердих побутових відходів (ТПВ), які є основним джерелом забруднення повітря метаном. Практично всі 53 санкціоновані і півтисячі несанкціонованих сміттєзвалищ області експлуатуються з порушеннями норм екологічної безпеки (експлуатація здійснюється без належних проектів, не проводиться достатнє перешарування відходів інертним матеріалом, немає очисних споруд, достатньої кількості працівників, засобів механізації, даних про вплив на довкілля тощо). Найреалістичнішим шляхом вирішення проблем поводження з ТПВ обласна влада вбачає у продовженні роботи щодо будівництва нових та реконструкції існуючих полігонів ТПВ. Однак надзвичайно важким питанням є вибір земельних ділянок під розміщення полігонів ТПВ через відмови у прийнятті належних обґрунтованих позитивних рішень органами місцевого самоврядування, або вирішення суперечливих питань у суді. Фахівці підраховали: щоб вирішити проблему зі сміттям, його вивезенням, переробленням, для області потрібно понад 3,5 млрд грн, а для Львова – 560 млн.

Особливе занепокоєння викликає Грибовицьке сміттєзвалище – найбільше сміттєзвалище Європи, яке входить до 100 найбільш екологічно небезпечних об'єктів України і яке розташоване поблизу обласного центру і поруч із селами. За усіма нормами його мали закрити ще у 1974 р. За цей час місто нагромадило сміття висотою 45-60 метрів та площею, за різними даними, 33-40 га. Щодня, на сміттєзвалищі є 3-5 озер, де зберігаються 200-500 тисяч тонн кислих гудронів, що належать Львівському нафтозаводу. Кожного дня додається 3,6 тис. м³ ТПВ. За період існування сміттєзвалища вже спресовано більше ніж 60 млн м побутового і промислового сміття.

Зі сказаного можна зробити важливий висновок: ефекти пристосування на одному ринку спричиняють відповідні ефекти на іншому, що відбуваються у зворотному напрямку через відхилення від рівноваги. Головною передумовою досягнення рівноваги є стабільність, завдяки якій підприємство як система здатне контролювати всілякі відхилення і правильно реагувати на порушення, що виникають у ринковому середовищі завдяки обґрунтованій маркетинговій стратегії і тактиці розвитку підприємства. Кожне управлінське рішення має становити орієнтир для основних тактичних дій, пов'язаних з розвитком стратегічного потенціалу і поліпшенням їхньої результативності. Менеджерам потрібна методологія, що дає змогу змінити стратегію підприємства та його управлінські здібності, розвивати ключові компетенції відповідно до запитів майбутнього середовища і загальних цілей розвитку.

Цілі мають бути: реалістичними (досяжними); високо еластичними (забезпечувати можливість здійснення частих маневрів відповідно до ринкової кон'юнктури); вимірними (для забезпечення відповідного контролю); неконфліктними в часі їх здійснення (для унеможливлення появи суперечностей між коротко- і середньостроковими цілями). Для досягнення визначених цілей потрібні ґрунтовні фінансові, маркетингові, технологічні методи аналітичних досліджень, а також методичний інструментарій стосовно раціональності чи ефективності кадрової політики.

Чинники, що впливають на процеси розвитку підприємства, ще називають чинниками його ділової стратегії на товарному ринку. Кожен окремий фактор виявляється здебільшого кількома діями, інтенсивність прояву яких залежить від низки характеристик самого підприємства, що планує стратегію. При цьому прояв чинника можна охарактеризувати як позитивний або негативний. Відповідно, і чинники можна розглядати як позитивні чи негативні. У процесі розроблення та обґрунтування стратегії підвищення ефективності підприємства менеджери повинні дати відповідь на такі питання:

- як використовувати чинники позитивної дії у своїх інтересах та посилити їх вплив і забезпечити синергію позитивних чинників?
- як захиститися від впливу чинників негативного характеру?
- які характеристики визначають інтенсивність прояву певного чинника?

Відповіді на зазначені питання становлять сутність управління змінами і його відмінності від стратегії і тактики адаптації до змін у ринковому середовищі. Комерційний успіх фірми неможливий без розвитку маркетингового менеджменту і врахування екологічних ризиків. Найважливіші завдання маркетингу пов'язані з отриманням фірмою максимально корисних умов продажу продуктів, товарів або послуг.

Ринковий успіх отримують найчастіше ті фірми, що динамічно і справно впроваджують формальні і неформальні модифікації в діючій організаційній структурі. Для прикладу, відкрите акціонерне товариство "Львівська виробничо-торговельна меблева фірма "Карпати" засноване відповідно до наказу Регіонального відділення фонду державного майна України у Львівській області від 28 червня 2004 р., № 475 "Про перетворення в процесі приватизації Львівської державної меблевої фабрики "Карпати" у відкрите акціонерне товариство. З 1 квітня 1998 р. після подальшої реструктуризації підприємства були створені підприємства на базі цеху повторного оброблення і складально-оздоблювального цеху (Городоцька 172) – ДП "Фабрика корпусних меблів"; на базі цеху набору шпону і машинно-облицювального цеху (Городоцька 172) – ДП "Фабрика меблевих заготовок"; на базі цеху малих серій – ДП "Карпати – Дизайн – Стиль".

Ефекти пристосування меблевих підприємств на одному ринку спричиняють відповідні ефекти оточення, що відбуваються у зворотному напрямку через відхилення від рівноваги. Головною передумовою досягнення рівноваги є стабільність, завдяки якій підприємство як система здатне контролювати всілякі відхилення та ефективно управляти змінами з метою підвищення показників ефективності.

Література

1. Статистичний щорічник України, 2009. – К., 2010. – 268 с.
2. Сагаль С.З. Аналіз ринку меблів України / С.З. Сагаль, А.М. Дуженко // Світ меблів і деревини. – № 1. – 2010 – С. 7-10.
3. Stefan Mynarski. Badania rynkowe w przedsiebiorstwie. – Krakow. – 2010. S. 81.
4. Павлюк У.В. Визначення пріоритетних напрямків у природоохоронній діяльності міста Львова / У.В. Павлюк // Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. – Львів : РВВ НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.1. – С. 89-96.

Шевченко Г.С., Шевченко С.Г., Павлюк У.В. Повышение эффективности и экологической безопасности отечественных мебельных предприятий

Рассмотрены особенности деятельности мебельной отрасли на примере предприятий Львовской области. Представлена зависимость эффективности предприятий от условий рынка и особенностей влияния импорта в приграничной зоне. Проанализированы потенциальные экологические угрозы региона, связанные с развитием мебельного производства.

Ключевые слова: стратегия предприятия, эффективность, природоохранные мероприятия, конкурентоспособность.

Shevchenko G.S., Shevchenko S.G., Pavlyuk U.V. Increase of efficiency and ecological safety of domestic furniture enterprises

In the article the features of activity of furniture industry are considered on the example of enterprises of the Lviv area. Dependence of efficiency of enterprises is presented on the terms of market and features due the influence of import in a boundary area. The potential ecological threats of region are analyzed caused of development of furniture enterprises.

Keywords: strategy of enterprise, efficiency, nature protection measures, competitiveness.

УДК 55.556

*Доц. О.Ф. Бабаджанова, канд. техн. наук;
доц. Н.М. Гринчишин, канд. с.-г. наук; доц. Ю.Г. Сукач –
Львівський ДУ безпеки життєдіяльності*

НЕБЕЗПЕКА РОЗВИТКУ І ПОШИРЕННЯ ПОВЕНЕЙ

Повені – стихійні лиха, які найчастіше відбуваються. Представлено інформацію про умови виникнення повеней, їх екологічні наслідки, збитки та кількість загиблих і постраждалих внаслідок паводків та повеней. Розглянуто небезпеку поширення паводку і повені та їх наслідків на територіях різних країн. Встановлено основні критерії, що впливають на розвиток та поширення цих гідрологічних явищ. Наведено дані про руйнівні повені, що сталися за останні роки.

Ключові слова: стихійне лихо, небезпека, повені, паводки.

Постановка проблеми. Внаслідок швидкої урбанізації, зростання населення та довгострокових тенденцій зміни клімату, повені стають дедалі серйознішою проблемою розвитку суспільства. Особливістю повеней, як і деяких інших надзвичайних ситуацій природного характеру, є те, що їх неможливо запобігти. Вирішити проблеми повеней можна лише завдяки зниженню їх негативних наслідків, приймаючи організаційно-технічні рішення.

Людство протягом багатьох століть намагалося захиститися від повеней, але, на жаль, не досягло успіхів у цьому. Навпаки, з кожним століттям збитки від повеней продовжують зростати. Особливо зросли ці збитки (приблизно в 10 разів) в другій половині минулого століття. За даними [1], площа паводконебезпечних територій на Земній кулі становить приблизно 3 млн км², на якій проживає майже 1 млрд осіб. Щорічні збитки від повеней в окремі роки перевищують 200 млрд дол. і супроводжуються загибеллю тисяч людей. Основними природно-географічними умовами виникнення повеней є випадання опадів у вигляді дощу, танення снігу і льоду, цунамі, тайфуни, спороження водосховищ.

Повені спричиняють величезні лиха населенню планети. З 1981 по 1988 р. на Землі відбулося п'ять великих повеней, під час кожної з яких загинуло понад 2000 осіб: в Індії (1981 р.) – 3000 осіб, в Перу (1982 р.) – 2500 осіб, в Бангладеш (1987 р.) – 2500 осіб, там же в 1988 р. – понад 2000 осіб, в 1989 р. в Китаї – понад 2500 осіб. Постраждалих під час повеней налічується значно більше (сотні тисяч, а іноді мільйони): в Еквадорі (1985 р.) – 700 тис. осіб, в Китаї (1987 р.) – понад 5 млн осіб. Рекордна кількість постраждалих і хворих під час повеней зафіксовано в 1988 р. в Бангладеш – 45 млн осіб. Великої шкоди завдають морські повені в Голландії, часто затоплюється Венеція, в якій руйнуються світові культурні цінності [1].

Екологічні наслідки повеней мають як негативний, так і позитивний характер [2]. До позитивних екологічних процесів, пов'язаних із повенями, відносяться відновлення родючості і зволоження ґрунтів. Іншим позитивним фактором є будівництво водосховищ, які не тільки здатні регулювати гідрологічний режим територій, але і виконують інші господарські функції. Повний обсяг водосховищ Земної кулі перевищує 6 тис. км³. Негативні наслідки повеней пов'язані з розмиванням ґрунту і руйнуваннями, економічними збитками та втратою людських життів.

Масштаби наслідків повені залежать від висоти і тривалості стояння небезпечних рівнів вод, швидкості водного потоку, площі затоплення, сезону, геологічної будови поверхні суші тощо. Крім того, розмір збитку пов'язаний зі щільністю населення, інтенсивністю господарської діяльності на затопленій території, наявністю гідротехнічних споруд та інших антропогенних факторів.

Постановка завдання. За повторюваністю, площею поширення і середньорічними матеріальними збитками повені посідають перше місце серед стихійних лих. Особливістю повеней, як і деяких інших надзвичайних ситуацій природного характеру, є те, що їх неможливо запобігти.

Розроблення заходів із прогнозування повеней та мінімізації їх наслідків потребує вивчення умов виникнення повеней та їх небезпечних наслідків.

Виклад основного матеріалу. Повені – стихійні лиха, які найчастіше часто відбуваються. Зокрема за останні 20 років число зареєстрованих випадків повеней значно зросло (рис. 1). Збільшилася кількість людей, що постраждали від повені, а також обсяги фінансового, економічного та страхового збитку. Тільки в 2010 р. від повеней постраждало 178 000 000 осіб. Загальний збиток у такі виключні роки, як 1998 і 2010, перевищив 40 млрд дол. США [3].

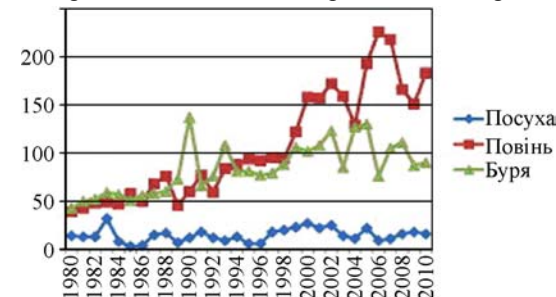

Рис. 1. Кількість стихійних лих, які виникли за останні 30 років